

ارزیابی پتانسیل‌های اکوتوریسمی

شهرستان ایذه

فرهاد اشتری

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی توریسم / دبیر ناحیه ۲ اهواز

چکیده

مهم‌ترین موانع عدم حضور گردشگران شناخته می‌شوند. متغیرهای توسعه کوهنوردی، ایجاد مسابقات قایقرانی در پشت سد کارون ۳، ایجاد اشتغال در بخش خدماتی مربوط به گردشگری (به‌عنوان مهم‌ترین فرصت‌های توسعه اکوتوریسم)، و متغیرهای آلودگی زیست محیطی، ورود فاضلاب به تالاب‌ها و خشک شدن درختان بلوط به‌عنوان مهم‌ترین تهدیدهای توسعه اکوتوریسم منطقه شناخته شده‌اند.

صنعت گردشگری در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از جنبه‌های مهم اقتصادی در بسیاری از کشورها نقش‌آفرین شده است؛ در این بین اکوتوریسم علاوه بر جنبه‌های اقتصادی آن، زمینه پیوند انسان بریده از طبیعت را با محیط اطراف خود فراهم می‌آورد و منجر به تعامل انسان با محیط می‌شود. یکی از ضرورت‌های توسعه صنعت گردشگری بررسی ظرفیت‌های منطقه‌ای آن در راستای توسعه هرچه بیشتر آن است. در این میان موضوع ارزیابی می‌تواند از جایگاه بالایی در این امر برخوردار باشد. پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است و روش جمع‌آوری اطلاعات ترکیبی از روش‌های اسنادی و میدانی است. جامعه آماری پژوهش علاوه بر ساکنان بومی، گردشگران وارده به منطقه و کارشناسان حوزه‌های ستادی در سطح منطقه و استان بوده است. در بخش ساکنان بومی براساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ پرسش‌نامه، در بخش جامعه آماری مربوط به گردشگران تعداد ۱۰۰ پرسش‌نامه از گردشگران ورودی به محل تکمیل شد و در جامعه آماری کارشناسان نیز تعداد ۲۵ پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفت. پس از تهیه پرسش‌نامه‌ها، داده‌ها به نرم‌افزار spss داده شد و برای تهیه جداول و نمودارها از نرم‌افزار Excel استفاده شد. جهت ترسیم و خروجی نقشه‌ها از نرم‌افزار Arc gis و برای تحلیل داده‌ها از مدل Swot استفاده شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که در شهرستان ایذه گویه‌های جاذبه‌های طبیعی از سایر گویه‌های مورد بررسی نقش بیشتری در جذب گردشگران دارد. همچنین گویه‌های مربوط به ضعف امکانات اقامتی و رفاهی، نامناسب بودن زیرساخت‌های ارتباطی و پایین بودن میزان تبلیغات به عنوان

کلیدواژه‌ها: ارزیابی، اکوتوریسم، ایذه، نرم‌افزار Arc gis، مدل SWOT

۱. مقدمه

۱.۱: طرح مسئله

افزایش جمعیت کره زمین و توسعه آپارتمان‌سازی، افزایش انواع آلودگی‌ها در سطح شهرها و افزایش انواع بیماری‌های روحی و روانی می‌طلبد که انسان شهرنشین برای تجدید قوای روحی از دست رفته خود از فضای شهری جدا شده و به دامن طبیعت روی آورد. با این وصف دیگر اکوتوریسم تنها از زاویه تفریح صرف مدنظر نمی‌باشد بلکه یک عامل پیشگیری برای انواع بیماری‌ها، و در نگاه واقعی به آن، نسخه درمانی برای انواع بیماری‌های روحی و روانی است و لذا می‌طلبد با نگاهی نو به این بخش، درصدد توسعه آن در بدنه بخش‌های مختلف جامعه باشیم تا بتوانیم بخشی از آسیب‌های فوق را کاهش دهیم. استان خوزستان و به‌ویژه شهرستان ایذه با برخورداری از تنوع اقلیمی و مناظر طبیعی بی‌شمار از جمله مناطق مستعد توسعه گردشگری به‌ویژه گردشگری متکی بر طبیعت است. کمبود امکانات تفریحی در استان به‌گونه‌ای است که اغلب ساکنان

جهت استراحت و تفریح به استان‌های دیگر از جمله اصفهان، تهران و برخی که بضاعت مالی مناسب دارند به کشورهای حوزه خلیج فارس مسافرت می‌کنند. این درحالی است که این استان از امکان بالایی جهت نگهداری گردشگران استانی و در سطح بالاتر جذب گردشگران برون استانی برخوردار است. آنچه باعث شده که این امر تاکنون به نحو احسن تحقق نیابد عدم برنامه‌ریزی مناسب در بخش گردشگری در سطح استان می‌باشد. از طرف دیگر بحث بیکاری در مناطق روستایی استان، به‌خصوص در مناطق کوهستانی که تحت تأثیر سدهای بزرگ کشور دچار رکود بیشتر و از دست دادن اندک زمین‌های کشاورزی ساکنان این مناطق شده است، لزوم بحث جایگزین نمودن توسعه اکوتوریسم را به‌عنوان معیشت غالب مضاعف نموده است.

۲.۱: تبیین مسئله پژوهشی و اهمیت آن

اکوتوریسم (طبیعت‌گردی) امروزه یکی از ارکان مهم گردشگری جهانی است و توجه ویژه متصدیان و مجریان امور گردشگری را در سراسر دنیا به خود جلب کرده است. طبیعت منبع لازم برای زندگی است؛ نیرویی زندگی‌بخش که در بطن همه ایده‌ها، خلاقیت‌ها و سلامت انسان وجود دارد (فیضی، عیسی‌زاده، ۱۳۸۷: ۶). پیوند عمیق شهرها با طبیعت و مناظر پیرامونی می‌تواند سرزندگی و پویایی اجتماعات بشری را فراهم آورد؛ چرا که تفرج در گستره‌های طبیعی می‌تواند بسیاری از ما را از روزمرگی و فشارهای عصبی خیابان‌های شهر دور کرده و سبب آرامش‌مان گردد (بل، ۱۳۸۲: ۲۷۳). توریسم هم مانند یک علم یا صنعت برای رشد و پیشرفت خود نیاز به پژوهش دارد و نخستین گام برای ارتقای صنعت توریسم شناخت جاذبه‌های توریستی است (رهنمایی، ۱۳۶۹: ۵). دشواری‌های زندگی شهرنشینی، آلودگی هوا، آلودگی‌های صوتی، خستگی ناشی از کار در مشاغل شهری، تکراری و یکنواخت بودن شرایط زندگی در شهر و دیگر موارد مشابه، انسان شهرنشین را وادار می‌کند تا برای رفع خستگی و استراحت به دامن طبیعت پناه ببرد (رضوانی، ۱۳۸۰: ۲۳۶).

با توجه به گردش مالی این صنعت در دهه‌های اخیر و سهم بالایی که از اقتصاد جهانی به خود اختصاص داده است ضروری است نسبت به شناخت هرچه بیشتر پتانسیل‌های گردشگری در مقیاس محلی، منطقه‌ای و ملی پرداخته شود. از آنجا که بودجه کشور اتکالی بالایی به منابع نفتی دارد می‌تواند با ایجاد فرصت جدیدی در قالب صنعت توریسم از این اتکاء صرف‌کاسته و فرصت‌های جدید درآمدی و اشتغال را برای ساکنان محلی آن رقم بزنیم. از آنجا که سود حاصل از ورود گردشگران به محیط‌های طبیعی در بدو امر نصیب جوامع محلی می‌شود این امر می‌تواند یک

تعلق خاطر بین جامعه میزبان با پتانسیل‌های اکوتوریستی ایجاد نماید که در نهایت به نگهداری و مراقبت بیشتر از این جاذبه‌ها منجر شود. ایجاد روحیه نشاط در جوامع میزبان به‌علت تعامل با گردشگران می‌تواند به جلوگیری از مهاجرت آنان از محیط‌های روستایی به شهری منجر شود.

۳.۱: هدف تحقیق

- پژوهش حاضر اهداف زیر را دنبال می‌کند.
- هدف اصلی: ارزیابی پتانسیل‌های اکوتوریستی شهرستان ایذه؛ هدف فرعی:
۱. شناخت وضع موجود و ارزیابی نقاط قوت و ضعف اکوتوریسم شهرستان ایذه؛
 ۲. ارائه راهبردهایی جهت توسعه اکوتوریسم شهرستان ایذه.

۴.۱: سؤالات و فرضیات تحقیق

در راستای ایجاد درجه‌ای به روی موضوع، فرضیات و سؤالات زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

سؤالات تحقیق:

۱. آیا توسعه صنعت توریسم منطقه در حال حاضر با کمبودها و موانع زیربنایی جذب توریست مواجه است؟
۲. آیا در صورت برطرف کردن مشکلات و موانع، این صنعت می‌تواند نقش مهمی در توسعه این شهرستان ایفا نماید؟

فرضیات تحقیق:

۱. توانمندی‌های اکوتوریستی منطقه بیش از دیگر جذابیت‌های توریستی در توسعه منطقه مؤثر است.
۲. عدم شناخت گردشگران از جاذبه‌های طبیعت‌گردی مهم‌ترین دلیل بر عدم حضور آنان در پهنه‌های اکوتوریستی شهرستان و اثرگذاری آن در توسعه است.

۵.۱: روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی و پیمایشی و روش جمع‌آوری اطلاعات ترکیبی از روش‌های اسنادی و میدانی است. جامعه آماری پژوهش مورد نظر شامل سه گروه: ساکنین حوزه پژوهش مورد نظر (برابر ۲۰۳۶۲۱ نفر)، گردشگران و نیز شاغلان در دستگاه‌های دولتی و خصوصی متولی امر گردشگری در سطح شهرستان و مرکز استان می‌باشد. در این پژوهش برای انتخاب نمونه در جامعه آماری ساکنین و گردشگران، از روش نمونه‌برداری تصادفی ساده استفاده شد.

در گروه ساکنین محلی حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۸۴ به دست می آید، در گروه گردشگران حداقل تعداد حجم نمونه ۱۰۰ نفر در نظر گرفته شد و در گروه کارشناسان با توجه به اینکه حجم جامعه ۲۵ نفر بود تمام آن‌ها پرسش‌نامه را تکمیل کردند.

$$n = \frac{z^2 pq}{d^2} n = \frac{1.96^2 \times 0.5 \times 0.5}{0.5^2} = 384$$

$$n = \frac{1}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)} n = \frac{1}{1 + \frac{1}{203621} (384 - 1)} = 384$$

که تمامی کشورها، درخور تلاش خود، از آن بهره می‌برند (پاپلی یزدی، سقایی، ۱۳۸۸: ۲۳۷).

ب. نظریه مرکز - پیرامونی: در نظریه مرکز پیرامون تعامل اقتصاد پیرامون با مرکز، تحت تأثیر سلطه مرکز بر تجارت و سرمایه‌گذاری در تولید، در کشور پیرامونی است. نتیجه این وضعیت خروج مداوم مازاد و ارزش افزوده از پیرامون به سوی مرکز است. در حالی که می‌توان سرمایه‌گذاری گردشگری ما بین مرکز و پیرامون را رویه‌ای معکوس از جریان سرمایه دانست. در این حالت سرمایه و انسان از مرکز به پیرامون در حرکت است و بخش مهمی از سودآوری در زمینه گردشگری در همان کشورهای پیرامونی حفظ می‌شوند. از این رو نگرش مرکز - پیرامون در زمینه گردشگری حالت عکس می‌گیرد. (پاپلی یزدی، سقایی، ۱۳۸۸: ۷۱).

۳: جاذبه‌های اکوتوریستی

۱.۳: پتانسیل‌های طبیعی

۱.۱.۳: رودخانه‌ها: پتانسیل‌های آبی منطقه علاوه بر کارکرد تولید برق آبی و توسعه کشاورزی از ظرفیت‌های بالایی در جهت گردشگری به خصوص طبیعت‌گردی برخوردار است و متولیان بخش گردشگری استان آنچنان که باید و شاید از این توان بهره لازم را نبرده‌اند. در حوزه مورد پژوهش رودخانه کارون به‌عنوان مهم‌ترین منبع آبی تلقی شده و علاوه بر آن رودهای مرغاب، رمه‌چر و هلايجان در درجه دوم اهمیت قرار دارند.

رودخانه کارون: رود کارون پرآب‌ترین رودخانه کشور، طول آن ۸۹۰ کیلومتر و وسعت حوضه آبریز آن ۶۰۰۰۰ کیلومتر مربع است. سرچشمه اصلی آن زردکوه بختیاری است و از منطقه دهدز وارد خوزستان می‌شود. در این منطقه پس از عبور از سد کارون ۳ و پس از طی مسیر جنوب شرق به شمال غرب به دشت سوسن وارد شده و ضمن خلق مناظر طبیعی زیبا با ورود به سد شهید عباس‌پور (کارون ۱) بر غنای طبیعت‌گردی آن افزوده می‌شود.

رودخانه مرغاب: این رودخانه در شمال غرب شهرستان واقع شده و از برخورد رودخانه هلايجان و رمه‌چر تشکیل می‌شود و سپس با طی مسیری جنوب به شمال به رودخانه کارون در پایین دست سد شهید عباس‌پور ملحق می‌شود.

۲.۱.۳: نقاط ارتفاعی: شهرستان حوزه مورد پژوهش از آنجا که در مناطق کوهستانی استان واقع شده است از توان بالقوه‌ای برای توسعه انواع ورزش‌های مرتبط با کوه برخوردار می‌باشد.

کوه منگشت: رشته‌کوه منگشت از کوه‌های زاگرس میانی است و ارتفاع آن از سطح دریا ۲۹۵۰ متر است. این کوه در دهستان دنباله‌رود جنوبی قرار دارد. ابتدای آن در شرق شهرستان ایذه است و تا منطقه‌ای به نام سادات حسینی در شمال غرب کهگیلویه و بویراحمد به طول تقریبی ۶۰ کیلومتر ادامه دارد

با توجه به اینکه در این فرمول p (مقدار نسبت صفت در جامعه موجود) نامشخص است مقدار آن 0.5 و مقدار q (درصد افرادی که فاقد آن صفت هستند) نیز 0.5 ($q=1-0.5$) در نظر گرفته می‌شود. (www.Geoupau۹۱.blogsky.com). داده‌های مورد نیاز از طریق مشاهده، مصاحبه، پرسش‌نامه، استفاده از آمارنامه‌ها، پایان‌نامه‌ها، نقشه‌ها، مقالات و کتاب‌های موجود در زمینه گردشگری و اطلاعات سازمان‌های مختلف گردآوری می‌شوند.

۲. مبانی نظری تحقیق: طبیعت‌گردی از سال ۱۹۹۰، به‌عنوان واسطه‌ای برای توسعه پایدار، توسط سازمان‌های غیردولتی، کارشناسان توسعه و مراکز دانشگاهی مطرح شده و مورد مطالعه قرار گرفته است. در سال ۱۹۹۶ جامعه جهانی اکوتوریسم، این تعریف را برای اکوتوریسم ارائه کرد: هدف اکوتوریسم، رسیدن به توسعه پایدار است؛ بنابراین برنامه‌ریزی‌ها و توسعه زیرساخت‌های گردشگری و فعالیت‌هایی که در پی آن انجام می‌شود، می‌بایست براساس شاخص‌های پایداری زیست‌محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی صورت گیرد (www.damavandkooch.com). گردشگری با توجه به ماهیت بین‌رشته‌ای خود از دیدگاه‌های متعددی در علوم مختلف بهره می‌برد. در این راستا صاحب‌نظران متعددی درباره گردشگری نظریه‌هایی را مطرح کرده‌اند که در اینجا به دو مورد از آن‌ها اشاره می‌شود.

الف. نظریه گردشگری و جهانی شدن: گردشگری یکی از عوامل تسهیل‌کننده جهانی شدن است و به‌عنوان یکی از جریان‌های داخل شبکه اقتصاد جهانی در راستای انتقال جریان سرمایه از مرکز به پیرامون عمل می‌کند. جهانی شدن اقتصاد، بستری را فراهم می‌آورد که رابطه‌ای مستقیم با جریان گردشگری می‌یابد. گردشگری در الگوهای فضایی خود (شهر، روستا، عشایر، طبیعت و...) در فرایندی از جهانی شدن به سوی یک «دهکده گردشگری» به پیش می‌رود و به مانند بازار آزاد مشترکی می‌ماند

تیهو و کلاغ حیات جانوری این منطقه را شکل می‌دهند (www.koohnavardi-izeh.blogfa.com)

کوه سفید: این کوه با ارتفاع ۳۱۰۰ متر در شمال بخش دهدز واقع شده است. این منطقه کوهستانی با تمام زیبایی‌های طبیعی‌اش همواره مورد توجه کوهنوردان و علاقمندان به طبیعت‌گردی می‌باشد. جهت صعود به این کوه باید از مسیر ایذه به دهدز حرکت کرده و پس از عبور از سد کارون ۳ به روستای کلمت در پای کوه رسید (www.oxingroupblogfa.com).

۳.۱.۳: عرصه‌های جنگلی

شهرستان ایذه به دلیل داشتن مناطق کوهستانی بلند و برخوردار از بارش‌های نسبتاً مطلوب از عرصه‌های جنگلی وسیعی برخوردار است که این امر می‌تواند به عنوان یک عامل مهم در توسعه طبیعت‌گردی به کار گرفته شود.

منطقه جنگلی شالو و منگشت: این منطقه در حوزه بخش دهدز در رشته کوه زاگرس و مشرف به دریاچه سد کارون ۳ قرار گرفته است. سازمان حفاظت از محیط زیست منطقه مزبور را با مساحت ۱۲۵۰۰ هکتار به عنوان منطقه حفاظت شده جنگلی معرفی نموده است (طرح جامع گردشگری، جلد هفتم: ص ۸).

منطقه بیلاقی بلوط بلند: این منطقه در دهستان دنباله رود جنوبی قرار دارد و یکی از بکرترین و زیباترین مناطق طبیعی استان است. بلوط بلند در ارتفاعات دهدز واقع شده و از بلندترین نقطه آن شهر دهدز را می‌توان دید. از دیگر چشم‌اندازهای مهم این منطقه می‌توان به دریاچه سد کارون ۳ اشاره کرد. برخوردار از منطقه‌ای پوشیده از درختان جنگلی شامل بلوط، بنه، کلخنگ و... از دیگر جاذبه‌های اکوتوریستی این منطقه است.

۴.۱.۳: تالاب‌ها: شهرستان ایذه و به خصوص ناحیه شهری ایذه در قسمت پایین دست رشته کوه زاگرس واقع شده است، همین وضعیت توپوگرافی باعث شده است که این منطقه حوضه آبریز مناطق بالادست خود شود. در این بین دو تالاب میانگران و آب‌بندان همچون زهکشی عمل نموده که منابع آبی بالادست خود را به سوی خود دریافت می‌نماید.

۵.۱.۳: آبشار

این منطقه به علت برخوردار از شیب توپوگرافی نسبتاً زیاد، بستر مناسبی برای شکل‌گیری آبشارهایی با ارتفاعات متفاوت است. بافت تنیده و فشرده کوهستانی منطقه، صعب‌العبور بودن و فقدان راه‌های دسترسی از جمله محدودیت‌ها در زمینه شناسایی و دسترسی به این جذابیت‌های طبیعی می‌باشد.

شکل ۱. کارون در حد فاصل ایذه - دهدز (سازمان آب و برق خوزستان)

شکل ۲. رودخانه مرغاب (www.zagroskooch.ir)

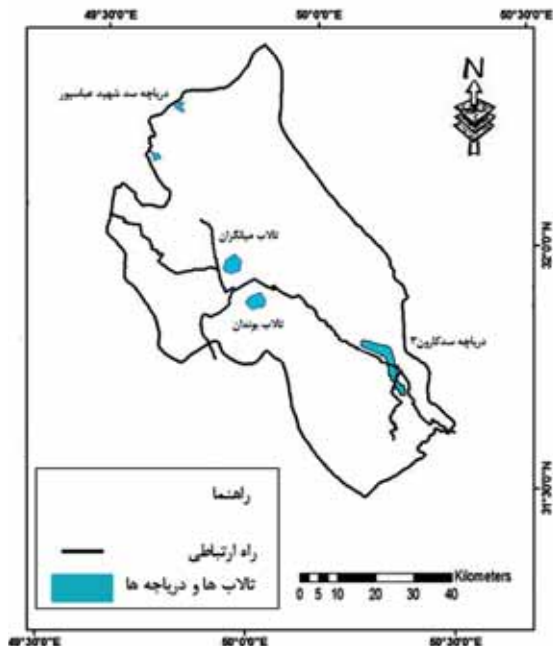
(www.zagroskooch.ir).

کوه تنوش: این کوه در ۱۴ کیلومتری جنوب شرقی ایذه و در جنوب روستای کوه شور از روستاهای چهار تنگ علیا شروع می‌شود و تا تنگ کرد در دره‌ای به نام سلیمان کشته امتداد دارد، این کوه به صورت گرده ماهی بوده و بلندترین قله آن ۱۸۸۰ متر ارتفاع دارد. این کوه جهت همایش‌ها و صعودهای اردویی و مسابقات کوه‌پیمایی بسیار مناسب است و از این حیث به عنوان یک موقعیت مناسب برای گردشگری درخور توجه است و می‌تواند مورد استقبال طبیعت‌گردان قرار گیرد. از دامنه‌های آن رودخانه هلايجان به صورت فصلی جریان دارد (koohnavardi-izeh.blogfa.com).

کوه قارون: کوه زیبای قارون با ارتفاع ۳۶۱۳ متر در روستای سادات حسینی از توابع بخش دهدز واقع شده است. این کوه از بلندترین قله‌های این ناحیه محسوب می‌شود و در بیشتر ایام سال پوشیده از برف است. این محدوده کوهستانی دارای چندین قله هم‌سطح می‌باشد و بلندترین آن قله برف پیر با ارتفاع ۳۲۵۰ متر معروف است. دامنه‌های این کوه پوشیده از جنگل و در ارتفاعات از درختچه‌هایی مثل ارزن، گینه، جاز پوشیده شده است. حیواناتی مثل خرس، پلنگ، گرگ و پرندگانمانند: عقاب، شاهین، کبک؛

شکل ۴. توزیع جغرافیایی آبشارهای شهرستان ایزده

شکل ۳. تالابها و دریاچه‌های شهرستان ایزده

در فواصل بین بهمن‌ماه تا خرداد، دارای غنای بسیار بالای آثار تاریخی، پل، بردگوری و ... نیز می‌باشد.

۷.۱.۳: دریاچه‌ها

دریاچه سد کارون ۳: با آبیگری سد کارون ۳، دریاچه‌ای به وسعت ۴۸ کیلومتر مربع در پشت دیواره سد ایجاد شده است. طول این دریاچه ۶۰ کیلومتر است و ظرفیت ذخیره آب آن به ۳ میلیارد متر مکعب بالغ می‌گردد. این دریاچه امکان ایجاد انواع ورزش‌های آبی را دارد که در صورت اقبال بخش خصوصی به این امر می‌توان تحول اساسی را در جهت جذب گردشگران به این سایت گردشگری شاهد باشیم. (گفت‌وگو با سرکار خانم طاهری، کارشناس روابط عمومی سد کارون ۳).

دریاچه سد شهید عباسپور (دریاچه سد کارون ۱):

این دریاچه دقیقاً در مرز تلاقی دو شهرستان ایزده و اندیکا واقع شده است. طبیعت بکر منطقه، وسعت عظیم دریاچه، ارتفاع بلند کوه‌های مجاور، سکوت و آرامش موجود در منطقه، وجود امکانات ارتباطی و اقامتی مناسب و وجود اماکن زیارتی از ظرفیت‌های مناسب این سایت اکوتوریستی برای جذب گردشگران می‌باشد.

۸.۱.۳: دهکده توریستی زراس: این دهکده تفریحی در

۱۴ کیلومتری دهدز و ۵۵ کیلومتری ایزده در شمال دریاچه سد کارون ۳ واقع شده است. این دهکده در زمینی به مساحت ۲۰۰ هکتار با زیربنای ۴۶ هکتار احداث می‌شود. و ساخت کامل آن

آبشار شیوند: آبشار شیوند در دامنه کوه منگشت و در جنوب شرقی شهرستان ایزده، بخش دهدز و در دهستان دنباله رود شمالی واقع گردیده و یکی از جلوه‌های زیبای طبیعت خوزستان است.

آبشارهای توف اسپید: این آبشارها در منطقه حفاظت‌شده شالو و منگشت قرار دارند و از ارتفاعات این منطقه سرچشمه می‌گیرند. آبشارهای توف اسپید یا توف سفید در ۳۴ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان ایزده در میان صخره‌هایی عظیم قرار گرفته‌اند. این منطقه شامل دو آبشار بزرگ است که به آبشارهای اول و دوم توف اسپید شهرت دارند. در فصل زمستان و با سرد شدن هوا، این آبشارها یخ‌زده و مناظر زیبایی را ایجاد می‌کنند (www.irandeserts.com).

۶.۱.۳: دشت سوسن

دشت سوسن در ۳۵ کیلومتری شمال غربی شهر ایزده واقع شده و کوه چپوه ما بین آن دو قرار گرفته است؛ به همین دلیل باید از ایزده مسافتی در حدود ۳۵ کیلومتر را طی کنیم تا رشته‌کوهی را که در دنباله کوه چپوه قرار دارد دور بزینیم و به ابتدای دشت سوسن برسیم. به دلیل عبور رودخانه کارون از میان این دشت و تقسیم آن به دو بخش شرقی و غربی، این ناحیه دارای گونه‌های مختلف گیاهی از جمله درختان انار، بلوط، انجیر و... می‌باشد و مردم منطقه علاوه بر دامپروری به کشت برنج و دیگر محصولات کشاورزی نیز می‌پردازند. علاوه بر طبیعت بسیار زیبا، دشت سوسن، به خصوص

۱۲ سال زمان می برد که در سه مرحله چهارساله به اجرا گذاشته می شود (اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایده).

۹.۱.۳: روستای شیوند: روستای شیوند در پشت دریاچه سد کارون ۳ واقع شده و تاکنون بکر و دست نخورده مانده است و به قدری زیبا و دل انگیز است که به واسطه خصوصیات فراوان چشمان هر گردشگری را خیره می کند. روستای شیوند به دلیل همجواری با دریاچه سد و رودخانه کارون و رشته کوه های زاگرس با جنگل های بلوط، رودخانه ها، آبراه ها، آبشارها، صخره ها و نیز برخورداری از طبیعت مطلوب از جذابیت های کم نظیری برای گردشگری برخوردار است.

۴. تجزیه و تحلیل

پس از جمع آوری اطلاعات از طریق منابع اسنادی و میدانی، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از مدل swot استفاده شد تا نقاط قوت (Strength)، ضعف (Weakness)، فرصت (Opportunity) و تهدید (Threat) منطقه مشخص شود. سپس با استفاده از نظرات کارشناسان متخصص در امر گردشگری شهرستان و استان از طریق پرسش نامه معیارهای فوق مورد ارزیابی قرار گرفت. معیار سنجش و درجه بندی هر یک از عوامل و معیارهای مدل مورد نظر (SWOT) در مطالعه حاضر بدین صورت است که برای هر یک از متغیرها دامنه ای از یک (اهمیت خیلی کم)، دو (اهمیت کم)، سه (اهمیت متوسط)، چهار (اهمیت زیاد) و پنج (اهمیت خیلی زیاد) امتیازدهی شده است. سپس داده های گردآوری شده بر حسب مجموع وزنی، وزن نسبی و امتیاز وزنی آن ها محاسبه شده و مجموع امتیاز نهایی

هریک از متغیرهای مورد بررسی به منظور شناسایی وضعیت هر یک از آن ها ارائه گردید. در نهایت با مجموع امتیازهای متغیرهای مورد بررسی به وضعیت موجود از نظر عوامل داخلی و خارجی پرداخته شده است. وضعیت متغیرهای مربوط به عوامل داخلی و خارجی در جداول ۱ و ۲ ارائه شده است.

تحلیل نقاط قوت: پس از امتیاز و رتبه بندی نقاط قوت، به منظور درک درست از وضعیت این عامل تأثیرگذار به بررسی و مقایسه متغیرهای تشکیل دهنده این عامل پرداخته شد (شکل ۵). نتایج شکل ۵ نشان می دهد، وجود مناظر طبیعی و چشم اندازهای فراوان (ارتفاعات، رودخانه ها و ...) با امتیاز وزنی ۰/۴۱۲، مستعد بودن منطقه جهت سرمایه گذاری در امر توسعه گردشگری با امتیاز وزنی ۰/۳۳، فضاهای روستای ویژه با امتیاز وزنی ۰/۳۲۴ و آب و هوای مطلوب منطقه با امتیاز وزنی ۰/۳۱۵ از نظر کارشناسان مورد مطالعه، مهم ترین نقاط قوت شهرستان ایده در زمینه توسعه اکوتوریسم می باشند.

تحلیل نقاط ضعف: همان طور که نتایج شکل ۶ نشان می دهد، نبود زیرساخت ارتباطی در منطقه با امتیاز وزنی ۰/۶۱۶، نبود زیرساخت اقامتی و رفاهی بهداشتی در منطقه با امتیاز وزنی ۰/۶۰۸ از نظر کارشناسان مورد مطالعه، مهم ترین نقاط ضعف شهرستان ایده در زمینه توسعه اکوتوریسم می باشد.

تحلیل فرصت ها: در شکل ۷ وضعیت فرصت های توسعه

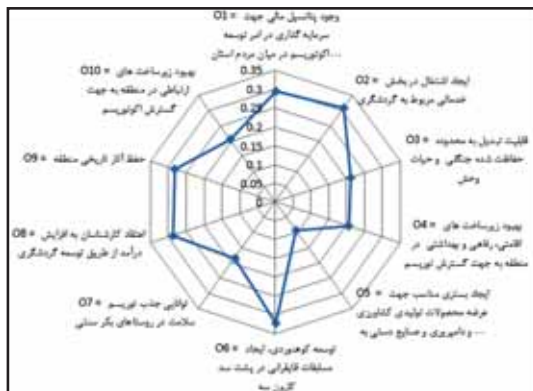
جدول (۱) ماتریس بررسی عوامل داخلی مؤثر بر اکوتوریسم شهرستان ایده

نقاط ضعف (Weakness)	نقاط قوت (Strength)
$W_1 =$ عدم استقبال بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در بخش توریسم	$S_1 =$ ظرفیت بالای منطقه جهت سرمایه گذاری در امر توسعه اکوتوریسم
$W_2 =$ نبود زیرساخت مناسب اقامتی و رفاهی در منطقه	$S_2 =$ حفظ آداب و رسوم محلی و سنتی
$W_3 =$ نامناسب بودن زیرساخت های ارتباطی در منطقه	$S_3 =$ توانایی جذب توریسم در فصل سرد سال
$W_4 =$ پایین بودن میزان تبلیغات	$S_4 =$ وجود آثار تاریخی در منطقه
$W_5 =$ نبود نیروی متخصص در زمینه گردشگری و جذب گردشگری	$S_5 =$ قابلیت بالای منطقه به لحاظ تنوع طبیعی، گیاهی و جانوری
$W_6 =$ ناکافی بودن امکانات رفاهی موجود در شهرستان برای جذب گردشگران	$S_6 =$ آب و هوای مطلوب منطقه
$W_7 =$ عدم فعالیت دولت در توسعه گردشگری در این منطقه	$S_7 =$ فضاهای روستایی ویژه
	$S_8 =$ وجود محصولات مختلف و متنوع تولیدی کشاورزی و دامپروری و صنایع دستی در منطقه
	$S_9 =$ توانایی ایجاد چندین سایت گردشگری در مناطق مختلف منطقه با شرایط جغرافیایی متفاوت
	$S_{10} =$ وجود مناظر طبیعی و چشم اندازهای فراوان (ارتفاعات، رودخانه ها و ...)

جدول (۲) ماتریس بررسی عوامل خارجی مؤثر بر اکوتوریسم شهرستان ایزده

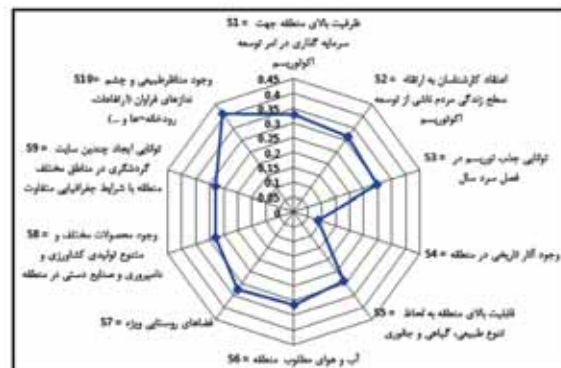
تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (opportunities)
T_1 = آلودگی زیست‌محیطی T_2 = تخریب منابع طبیعی T_3 = ورود فاضلاب به تالاب‌ها T_4 = خشک شدن درختان بلوط T_5 = زراعت در کوهپایه‌های زاگرس T_6 = حفر چاه‌های عمیق در منطقه	O_1 = وجود پتانسیل مالی جهت سرمایه‌گذاری در امر توسعه اکوتوریسم در میان مردم استان خوزستان O_2 = ایجاد اشتغال در بخش خدماتی مربوط به گردشگری O_3 = قابلیت تبدیل به محدوده حفاظت شده جنگلی و حیات وحش O_4 = بهبود زیرساخت‌های اقامتی، رفاهی و بهداشتی در منطقه به جهت گسترش توریسم O_5 = ایجاد بستری مناسب جهت عرضه محصولات تولیدی کشاورزی و دامپروری و صنایع دستی به گردشگران O_6 = توسعه کوهنوردی، ایجاد مسابقات قایقرانی در پشت سد کارون ۳ O_7 = توانایی جذب توریسم سلامت در روستاهای بکر سنتی O_8 = اعتقاد کارشناسان به افزایش درآمد از طریق توسعه گردشگری O_9 = حفظ آثار تاریخی منطقه O_{10} = بهبود زیرساخت‌های ارتباطی در منطقه به جهت گسترش اکوتوریسم

تحلیل تهدیدها: در شکل ۸ وضعیت تهدیدهای توسعه اکوتوریسم شهرستان ایزده ارائه شده است. از دیدگاه کارشناسان مورد مطالعه، متغیرهای ورود فاضلاب به تالاب‌ها با امتیاز وزنی ۰/۷۰۴، آلودگی زیست‌محیطی با امتیاز وزنی ۰/۷۶ به‌عنوان مهم‌ترین تهدیدهای توسعه اکوتوریسم در منطقه مورد مطالعه شناخته شده است.

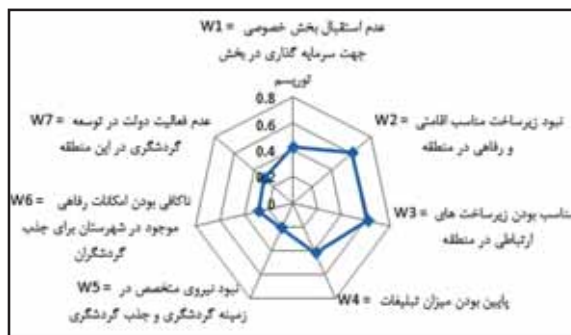
شکل ۷. نتایج امتیازبندی متغیرهای مربوط به فرصت‌ها (یافته‌های پژوهش)

پس از محاسبه مجموع وزن‌های هر یک از عوامل مربوط به نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به‌منظور بررسی تطبیقی SWOT از وضع موجود (نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) و نیز ارائه استراتژی‌های مناسب، امتیاز نهایی آن‌ها مشخص گردید که نتیجه آن در جدول ۳ و شکل ۹ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، کشیدگی نمودار با مجموع امتیاز وزنی ۲/۴۹۹، ۲/۸۹۳ و ۲/۸۱۸ به ترتیب به

شکل ۵. نتایج امتیازبندی شاخص‌های نقاط قوت (یافته‌های پژوهش)

اکوتوریسم شهرستان ایزده ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود از دیدگاه کارشناسان مورد مطالعه، متغیرهای توسعه کوهنوردی، ایجاد مسابقات قایقرانی در پشت سد کارون ۳ با امتیاز وزنی ۰/۳۲۱، ارتقاء سطح کمی و کیفی زندگی مردم ناشی از توسعه اکوتوریسم با امتیاز وزنی ۰/۳۰۹ و ایجاد اشتغال با امتیاز وزنی ۰/۲۹۴ به‌عنوان مهم‌ترین فرصت‌های توسعه اکوتوریسم در منطقه مورد مطالعه شناخته شده است.

شکل ۶. نتایج امتیازبندی شاخص‌های نقاط ضعف (یافته‌های پژوهش)

۵. نتیجه گیری

در این مطالعه نشان داده شد که از نظر کارشناسان و گردشگران: ۱. منطقه از توانمندی بالایی در زمینه طبیعت گردی برخوردار می باشد.

۲. عدم شناخت گردشگران از جاذبه های طبیعت گردی مهم ترین دلیل بر عدم حضور آنان در منطقه است.

۳. وضعیت رضایت گردشگران از بهداشت و سازماندهی کلی منطقه در حد نگران کننده و ضعیف می باشد.

۴. کارشناسان وجود مناظر طبیعی و چشم اندازهای فراوان (ارتفاعات، رودخانه ها و ...) و فضاهای ویژه روستایی را از مهم ترین نقاط قوت و متغیرهای توسعه کوهنوردی و ایجاد مسابقات قایقرانی در پشت سد کارون ۳، افزایش اشتغال در منطقه به جهت گسترش توریسم را به عنوان مهم ترین فرصت های توسعه اکوتوریسم در منطقه مورد مطالعه بیان کرده اند.

۵. از دیدگاه کارشناسان نبود زیرساخت های اقامتی و رفاهی در منطقه و پایین بودن میزان تبلیغات مهم ترین نقاط ضعف و متغیرهای آلودگی زیست محیطی، ورود فاضلاب به تالابها و خشک شدن درختان بلوط به عنوان مهم ترین تهدیدهای اکوتوریستی این شهرستان بیان شده است.

پیشنهادها

- تغییر نگاه مسئولین ارشد نظام به مقوله گردشگری در راستای خروج از اقتصاد متکی به نفت؛

- تغییر ساختار سازمان گردشگری به وزارت گردشگری در جهت تعمیق بخشیدن به وظایف مدیریتی؛

- کمک فکری و مالی اداره گردشگری استان به مردم بومی منطقه جهت حفظ چشم اندازها و بافت سنتی و بکر روستاها؛

- توسعه زیرساخت های ارتباطی، اقامتی و رفاهی در سطح منطقه؛

- حمایت از بخش خصوصی از طریق تخفیف در مالیات، واگذاری زمین با قیمت مناسب و دادن وام بانکی با بهره پایین؛

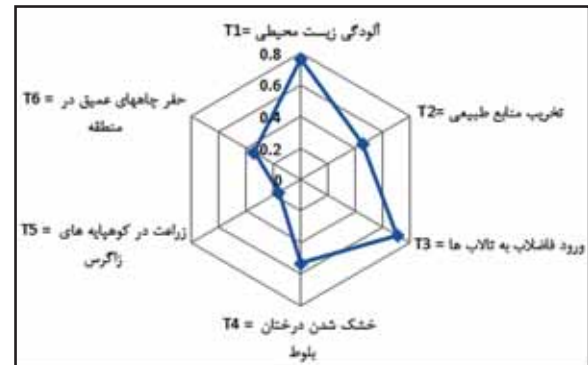
- افزایش تبلیغات در رسانه های ارتباطی از طریق چاپ و انتشار پوسترهای مختلف، ایجاد وبسایت های اطلاع رسانی و ...؛

- تشکیل NGO (سمن) های فعال در سطح منطقه در راستای ارتقای هر چه بیشتر حس تعلق خاطر نسبت به حفظ جاذبه ها؛

- ایجاد بانک گردشگری در مرکز شهرستان؛

- استفاده هر چه بهتر و مفیدتر از طرح «سرباز محیط بان» در جهت حفاظت هر چه بهتر و بیشتر از جاذبه های اکوتوریستی منطقه؛

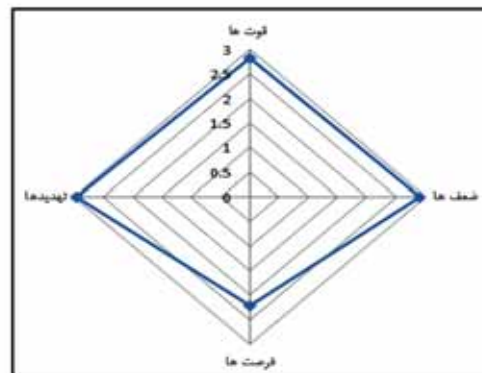
سمت نقاط تهدید و ضعف و قوت میل دارد و این نشانه آن است که اکوتوریسم شهرستان ایزده در وضعیت چندان مناسبی قرار ندارد. به عبارتی با توجه به نقاط قوت و فرصت های بالای منطقه، منطقه مورد مطالعه در زمینه گردشگری و به ویژه اکوتوریسم با

شکل ۸. نتایج امتیازبندی متغیرهای مربوط به تهدیدها (یافته های پژوهش)

جدول ۳: امتیاز نهایی شاخص ها (یافته های پژوهش)

شاخص	امتیاز نهایی
قوت ها	۲/۸۱۸
ضعف ها	۲/۸۹۳
فرصت ها	۲/۲۰۴
تهدیدها	۲/۹۴۹

شکل ۹. بررسی تطبیقی SWOT از نقطه نظر قوت ها، ضعف ها، فرصت ها و تهدیدها (یافته های پژوهش)

ضعف ها و تهدیدهای فراوان و چالش های جدی مواجه است. لذا، لزوم توجه اساسی و برنامه ریزی ضربتی و جامع و مناسب جهت تبدیل ضعف ها و فرصت ها به نقاط قوت و از طرفی دیگر کاهش تهدیدات و مقابله با آن ها بسیار ضروری است.

شکل ۹: بررسی تطبیقی SWOT از نقطه نظر قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها (یافته‌های پژوهش) جدول شماره (۴) ماتریس راهبردها و راهکارهای لازم جهت توسعه صنعت اکوتوریسم شهرستان ایذه

W	S	عوامل درونی عوامل بیرونی
<p>WO_۱ - بازنگری در نحوه توزیع امکانات و خدمات و تسهیلات مربوط به بخش گردشگری</p> <p>WO_۲ - حذف بروکراسی اداری در جهت ایجاد سایت‌های گردشگری و واگذاری زمین به صورت رایگان و یا با قیمت مناسب به بخش خصوصی</p> <p>WO_۳ - هماهنگی با رسانه ملی و استانی در جهت تولید برنامه‌هایی در راستای معرفی منطقه</p> <p>WO_۴ - بازنگری در نوع و نحوه حمایت دولت در امر گردشگری در منطقه مورد مطالعه مانند بخشودگی مالیات در یک بازه زمانی پنج‌ساله به فعالان بخش خصوصی</p>	<p>SO_۱ - حفاظت و نگهداری از مناظر طبیعی و چشم‌اندازهای موجود در منطقه</p> <p>SO_۲ - حفظ بافت سنتی روستاهای منطقه جهت بکر ماندن منطقه و جذب توریسم سلامت</p> <p>SO_۳ - برگزاری نمایشگاه‌های مختلف فرهنگی قومی، سمینارها و نشست‌های سالانه در جهت حفظ و توسعه میراث متنوع قومی - فرهنگی منطقه</p> <p>SO_۴ - ایجاد بازارچه‌هایی برای ارائه محصولات سنتی گیاهی، دامی به گردشگران با حفظ موازین بهداشتی</p> <p>SO_۵ - هدایت سرمایه‌های کوچک استانی بخش خصوصی در ایجاد سایت‌های گردشگری</p> <p>SO_۶ - ایجاد و بهبود زیرساخت‌های بهداشتی، رفاهی و ارتباطی در جهت جذب گردشگران بیشتر به منطقه</p>	O
<p>WT_۱ - فعالیت بیشتر در امر تبلیغات و اختصاص بودجه لازم جهت توسعه امکانات مربوط به این امر تا امکان شناساندن جاذبه‌های منطقه به سایر افراد در سطح منطقه، استان و کشور راحت‌تر صورت گیرد</p> <p>WT_۲ - اصلاح نهادهای مدیریتی و به‌کارگیری مدیریتی تخصص محور جهت شناسایی بهتر ظرفیت منطقه</p> <p>WT_۳ - تغییر نگاه مسئولین به مسئله گردشگری و اختصاص دادن اعتبارات کافی جهت رفع کمبودها و مشکلات موجود در منطقه</p> <p>WT_۴ - ارائه بروشورهای تبلیغاتی جهت آموزش نحوه صحیح برخورد گردشگران با عرصه‌های طبیعی</p> <p>WT_۵ - مشارکت و همکاری نهادها، سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی و خصوصی جهت اصلاح و توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز توسعه گردشگری در منطقه مورد مطالعه</p>	<p>ST_۱ - پرورش و آموزش محیط‌بانان حرفه‌ای جهت حفاظت از محیط زیست</p> <p>ST_۲ - اختصاص بخشی از درآمد ناشی از توسعه اکوتوریسم به ساخت تصفیه‌خانه فاضلاب خانگی</p> <p>ST_۳ - هدایت بخشی از نیروی شاغل در بخش کشاورزی به بخش توریسم در جهت کاهش استفاده بی‌رویه از کوهپایه‌ها</p>	T

- توسعه انواع ورزش‌های آبی در پشت سد کارون ۳ و کارون ۱، ایجاد پیست‌های اسکی در نواحی برفگیر و بلند شهرستان، احداث تله‌کابین در مسیرهای منتخب کوهستانی در راستای افزایش انگیزه در بین گردشگران برای ورود به منطقه از دیگر پیشنهادهای است که در صورت اجرایی شدن زمینه تحول در سطح منطقه را فراهم می‌آورد.

منابع

۱. اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی شهرستان ایذه.
۲. بل، سایمون (۱۳۸۲)، منظر، الگو، ادراک و فرایند، ترجمه بهناز امین‌زاده، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۳. پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۶) گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت، تهران.
۴. رضوانی، علی‌اصغر (۱۳۸۰)، نقش اکوتوریسم در حفاظت محیط زیست،

- فصل‌نامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۷۴-۱۷۳.
۵. رهنمایی، محمدتقی (۱۳۶۹)، جغرافیای اوقات فراغت، انتشارات دانشگاه تهران.
 ۶. سازمان آب و برق خوزستان، ۱۳۸۵.
 ۷. فیضی، محسن، نازنین عیسی‌زاده (۱۳۸۷)، نقش و اهمیت پارک و فضای سبز شهری، «معماری محوطه»، شماره ۷ و ۸.
 ۸. گفت‌وگو با سرکار خانم طاهری کارشناس روابط عمومی سد کارون ۳.
 ۹. معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز (۱۳۸۵) طرح جامع گردشگری استان خوزستان، فصل نهم.

10. www.damavandkooh.com.
11. www.Geoupau91.blogspotky.com.
12. www.koohnavardi-izeh.blogfa.com.
13. www.zagroskooh.ir.
15. www.oxingroup.blogfa.com .
16. www.irandeserts.com.